

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen

**Bijlage 1 bij besluit DRZ/07/4463/SD/SM, d.d. 29 november
2007**

**AANLEG, GEBRUIK EN REGULIER ONDERHOUD UITBREIDING PRODUCTIECAPCITEIT
TEIJN ARAMID (INDUSTRIETERREIN OOSTERHORN)**

INHOUDELIJKE OVERWEGINGEN

De aanvraag

De aanvraag betreft de aanleg en het gebruik door Teijin Aramid van een installatie ten behoeve van de uitbreiding van de productiecapaciteit PPTA van 23.000 naar 32.000 ton per jaar op het industrieterrein Oosterhorn (Chemiepark Delfzijl). De uitbreiding vindt plaats bij de reeds bestaande locatie van Teijin Aramid te Delfzijl. De uitbreiding omvat, meer specifiek, het plaatsen van extra destillatiekolommen, reactoren, (tussen) opslagtanks, wasstraten en dergelijke. De nieuw te bouwen installaties zullen voor een deel hoger zijn dan de bestaande installaties. De ingebruikname van de nieuwe installatie zal in het derde kwartaal van 2008 plaats moeten gaan vinden. In nagekomen schriftelijke informatie van Teijin Twaron specificereert zij dat het totale uitbreidingsproject een totale doorlooptijd heeft van ca. 5 jaar. De realisatie zal in 2010/2011 afgerond zijn.

Wettelijk kader

Beschermde natuurmonumenten

Artikel 60, lid 1 en lid 2, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat besluiten welke genomen zijn op basis van de Nb-wet '67 (waaronder o.a. de besluiten tot aanwijzing van het natuurmonument 'Waddenzee') gelden als besluiten welke genomen zijn op basis van artikel 10 van de Nb-wet 1998 (besluiten ter aanwijzing van beschermde natuurmonumenten).

Artikel 10, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de minister van LNV bij besluit een natuurmonument kan aanwijzen als beschermd natuurmonument.

Artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de minister van LNV gebieden aanwijst ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Lid 3 van dit artikel stelt dat de instandhoudingdoelstelling van deze gebieden mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Artikel 15a, lid 2, van de Nb-wet 1998 stelt dat een besluit houdende aanwijzing van een natuurmonument als beschermd natuurmonument onder de Nb-wet 1998 vervalt met ingang van het tijdstip waarop doch slechts voorzover dat beschermd natuurmonument deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied.

Natura 2000-gebieden

Artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat het verboden is zonder vergunning, of in strijd met aan een dergelijke vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, projecten of andere handelingen te realiseren c.q. te verrichten die, gelet op de instandhoudingdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e, sub a en sub b, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat GS c.q. de minister van LNV bij het verlenen van een vergunning op basis van artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 rekening houden met:

- de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingdoelstelling kan hebben voor een op grond van artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 aangewezen gebied of het gebied

waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, lid 3, van de Nb-wet 1998 en

- met een op grond van artikel 19a of artikel 19b, van de Nb-wet 1998, vastgesteld beheersplan.

Vergunningplicht

De Waddenzee is een gebied welke krachtens de richtlijn inzake het behoud van de Vogelstand (79/409/EEG) door de staatssecretaris van Landbouw is aangewezen als Natura 2000-gebied. Het gebied is voorts bij de Europese Commissie aangemeld als Natura 2000-gebied. Op 19 mei 2003 heeft Nederland de Europese Commissie een lijst van 141 van deze Habitatrichtlijngebieden aangeboden. Op 8 december 2004 heeft de Europese Commissie bekend gemaakt dat zij deze lijst heeft vastgesteld.

Het Eems-Dollard estuarium als Habitatrichtlijngebied is buiten het ontwerp-aanwijzingsbesluit Waddenzee (2007) gehouden. Aanwijzing van het gebied zal in een later stadium plaatsvinden.

De 'Waddenzee' is onder de Nb-wet '67 aangewezen als staatsnatuurmonument.

Ik stel vast dat het voorgenomen uitbreiding in potentie de natuurlijke kenmerken van het beschermde gebied 'Waddenzee' zou kunnen aantasten. Derhalve ben ik van mening dat onderhavig project als vergunningplichtig onder de Nb-wet 1998 moet worden aangemerkt.

Beleid

Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: de Handreiking)

In de Handreiking wordt het volgende gesteld:

“Als (een deel van) een bestaand beschermd natuurmonument en een Natura 2000-gebied samenvallen, gaan de bestaande, voor het natuurmonument geldende doelstellingen over de bescherming van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied over naar het nieuwe Natura 2000-gebied. De status van beschermd natuurmonument komt te vervallen voor het gedeelte van het beschermd natuurmonument dat deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied. Wanneer dat gebeurt heeft de instandhoudingdoelstelling voor dat gedeelte van het Natura 2000-gebied mede betrekking op de doelstellingen voor het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, zoals bepaald in het vervallen besluit van het beschermde natuurmonument (artikel 15a, lid 3, Nb-wet 1998).”

In dat verband kan opgemerkt worden dat het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' de voormalige staatsnatuurmonumenten 'Waddenzee' omvat. Omwille van inzicht in de wezenlijke kenmerken en waarden waarvoor deze natuurmonumenten zijn aangewezen (deze waarden maken immers sinds de inwerkingtreding van de Nb-wet 1998 deel uit van het Natura 2000-gebied 'Waddenzee') worden deze specifieke waarden in de appendix van deze bijlage weergegeven en (waar relevant) inhoudelijk meegenomen in de passende beoordeling.

Nota Ruimte (2006)

In relatie tot de Waddenzee wordt binnen de Nota Ruimte gesteld dat het rijk een nadere uitwerking en concretisering van het in deze nota beschreven beleid voor de Waddenzee zal opnemen in een aparte PKB, te weten de Derde Nota Waddenzee.

Derde Nota PKB Waddenzee (hierna: de PKB)

De op grond van deze PKB te beschermen en te behouden waarden en kenmerken vloeien direct voort uit de hoofddoelstelling van deze PKB. Deze hoofddoelstelling betreft de

duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap.

Om dit te bereiken is het beleid gericht op de duurzame bescherming en/of een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van:

- de waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande geomorfologische en bodemkundige processen;
- natuurlijk bodemreliëf;
- de kwaliteit van water, bodem en lucht. De water- en bodemkwaliteit dient zodanig te zijn dat verontreinigingen slechts een verwaarloosbaar effect hebben op flora en fauna;
- biologische processen, waaronder de migratiemogelijkheden van dieren;
- gebiedsspecifieke planten- en diersoorten;
- fourageer-, broed- en rustgebieden van vogels, de werp-, rust- en zooggebieden van zeezoogdieren en de kinderkamerfunctie van vis;
- landschappelijke kwaliteiten, met name rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid inclusief duisternis;
- in de bodem aanwezige archeologische waarden en in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden.

De PKB stelt in deze, meer specifiek, dat plannen, projecten en handelingen de afwegingskaders van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn dienen te doorlopen. Deze zijn nationaal geïmplementeerd in de Nb-wet 1998 en de Flora- en Faunawet. Voor zover wettelijke regelingen zich er niet tegen verzetten, zal door het bevoegd gezag een zelfde afweging als bij de natuurwaarden moeten worden gemaakt ten aanzien van de hierboven reeds benoemde landschappelijke kwaliteiten.

Plannen, projecten of handelingen buiten het PKB-gebied, waarvan op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat zij afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, projecten of handelingen significante gevolgen hebben voor de, op grond van deze PKB, te beschermen en te behouden waarden en kenmerken van de Waddenzee, dienen tevens aan de hoofddoelstelling van de PKB te worden getoetst. De wijze van toetsing vindt plaats door toepassing van reeds eerder benoemde afwegingskader.

In relatie tot de onderhavige vergunningaanvraag dient acht geslagen te worden op de hiernavolgende beleidspassages uit de genoemde PKB:

“ De belasting van de Waddenzee met verontreinigingen en nutriënten zal worden teruggebracht overeenkomstig het landelijk waterkwaliteits- en Noordzeebeleid met speciale aandacht voor diffuse verontreinigingen en het (inter)nationaal beleid voor de lucht, de bodem en het water. Voor de lange termijn is het doel het bereiken van de streefwaarden voor water en bodem uit de Vierde Nota Waterhuishouding en het bereiken van een ‘goede toestand’ op basis van de Kaderrichtlijn Water. In de planperiode van de Vierde Nota Waterhuishouding (tot 2006) wordt er naar gestreefd voor zoveel mogelijk stoffen de minimumkwaliteit (MTR) te realiseren.”

“ Nieuwe bebouwing in de nabijheid van de Waddenzee mag alleen plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van het nationaal ruimtelijk beleid, en dient qua hoogte aan te sluiten bij de bestaande bebouwing en daar waar het gaat om bebouwing in het buitengebied, te passen bij de aard van het landschap. Een uitzondering op de hoogtebepaling wordt gemaakt voor haven-gerelateerde bebouwing in Den Helder, Delfzijl en de Eemshaven. [...] Onder bebouwing worden alle gebouwen en bouwwerken verstaan, met uitzondering van windturbines. Het kabinet zet zich in om verstoring van de natuurlijke duisternis door grootschalige lichthinder van bijvoorbeeld kassencomplexen te voorkomen.”

Passende beoordeling

Beheersplan

In casu kan vastgesteld worden dat ten aanzien van het voorgenomen initiatief, op het moment van besluitvorming, geen beletsel voortvloeit uit enig beheersplan o.b.v. de Nb-wet 1998.

Geen beheer, nieuw project

Het onderhavig initiatief vormt een project welke geen direct verband heeft met of nodig is voor het beheer van de betrokken beschermde gebieden. Onderhavig initiatief is voorts nog niet eerder in exact dezelfde vorm beoordeeld in het kader van de Nb-wet 1998.

Mogelijk significante gevolgen

Uit artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998 volgt dat voor nieuwe projecten of andere handelingen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer een passende beoordeling opstelt.

Artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 stelt dat een vergunning slechts verleend kan worden indien het bevoegd gezag zich ervan verzekerd heeft dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied niet aangetast zullen worden.

Het Europese Hof van Justitie heeft in haar uitspraak van 7 september 2004 aangegeven dat een passende beoordeling slechts dan achterwege kan worden gelaten indien op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat in casu het voorgenomen project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor het betrokken gebied.

In casu kunnen dergelijke gevolgen, naar mijn mening, niet bij voorbaat uitgesloten worden. Derhalve concludeer ik dat een passende beoordeling conform artikel 19f van de Nb-wet 1998 vereist is.

Een passende beoordeling houdt in dat op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake, alle aspecten van een plan of project die op zichzelf of in combinatie met andere plannen of projecten de instandhoudingdoelstellingen in gevaar kunnen brengen geïventariseerd moeten worden. Teijin Aramid heeft een passende beoordeling (opgesteld door adviesbureau DHV) bij haar aanvraag gevoegd.

Voor een overzicht van de onder de relevante aanwijzings- en aanmeldingsbesluiten beschermde natuurwaarden verwijs ik naar de passages dienaangaande in de bijgevoegde passende beoordeling alsmede naar de hieromtrent omgenomen informatie op www.minlnv.nl.

Waarden van het natuurmonument

Aangezien het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' het voormalige natuurmonument 'Waddenzee' volledig omsluit, ben ik van mening dat voor wat betreft de effectbeoordeling in relatie tot het natuurmonument 'Waddenzee' integraal verwezen kan worden naar de, ten aanzien van het Natura 2000-gebied 'Waddenzee', uitgevoerde 'passende beoordeling' en mijn beoordeling hiervan. Zulks mede vanwege het gegeven dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument in de beide aanwijzingsbesluiten ruim geformuleerd zijn en een breed scala aan diverse natuurwaarden behelzen.

De door DHV aangeleverde effectanalyse grijpt aan op een meer globale onderverdeling binnen het geheel van relevante natuurwaarden. Vanwege deze benadering op habitat- en groepsniveau ben ik van mening dat qua toetsing in relatie tot de waarden van de voormalige staatsnatuurmonumenten grotendeels bij de passende beoordeling in relatie tot het Natura 2000-gebied aangesloten kan worden. Aanvullend zullen binnen mijn beoordeling, een aantal kenmerkende ('natuurmonument-eigen') waarden (rust en landschappelijk schoon) alsmede de beleidsmatig beschermde waarde van duisternis (Nota Ruimte en PKB Waddenzee), als additionele elementen meegenomen worden.

Studiegebied

De bewuste locatie is op een afstand van 0,7 km. van het Vogelrichtlijngebied 'Waddenzee' gelegen. Het gebied van Leer tot Emden is gesitueerd op minimaal 10 km. van deze projectlocatie. Door DHV wordt gesteld dat niet wordt verwacht dat de beschreven effecten met betrekking tot geluid en licht op het Duitse vasteland enig effect zullen hebben op de (vogel)soorten op basis waarvan aldaar beschermde gebieden zijn aangewezen. Met betrekking tot de eventuele verontreiniging van het aangrenzende Duitse Waddengebied via het water en de lucht wordt door DHV gesteld dat deze vergelijkbaar zal zijn met die voor de Nederlandse Wadden.

Een deel van het Eems-Dollard estuarium is betwist gebied. Het betwist gebied valt deels onder het door de installatie mogelijk beïnvloedde gebied. Met betrekking tot het gebied 'Hund und Paapsand' (gelegen binnen het betwist gebied) wordt door DHV gesteld dat hier geen significant negatieve effecten te verwachten zijn.

Selectie van relevante natuurwaarden

Broedvogels

Vergeleken met het totale aantal broedparen in Nederland is het studiegebied vooral van belang voor vijf beschermde soorten: bontbekplevier, strandplevier, kluut, visdief en noordse stern.

Pleisterende- en trekvogels

Uit telgegevens (Eekelder, 2007) blijkt dat de brandgans en de kluut in relatief hoge aantallen voorkomen. Geen van de soorten overstijgt echter in het studiegebied 1% van de internationale populatiegrootte. Concentraties van brandganzen zijn met name te vinden langs de Friese kust, Dollard en de Groningse kust.

Habitattypen

Het gebied onder potentiële invloed van de installatie kent, naar inzicht van DHV, de aanwezigheid van drie beschermde habitattypen: 1110 (permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken), 1130 (estuaria) en 1140A (slik en zandplaten).

Habitatsoorten

Vissen

Uit onderzoek van het RIKZ (Kleef en Jager, 2002) blijkt dat in het studiegebied drie prioritaire vissoorten voorkomen die allen een deel van hun leven in zoetwater en een deel van hun leven in zout water verblijven; het betreft de zeeprick, de rivierprick en de fint. Het onderzoek naar de daadwerkelijke aanwezigheid van de drie beschermde vissoorten heeft zich beperkt tot literatuur- en ander bronnenonderzoek.

In het Eems-Dollardgebied bleek het merendeel van de aangetroffen rivierprikken de Eems op te trekken. Tijdens vangsten werden merendeels geslachtsrijpe dieren aangetroffen die verschenen vanaf augustus en in aantal toenamen in het estuarium met een maximum in

november. Deze toename houdt verband met de paaitrek naar zoet water en duidt op het bestaan van een populatie in het Eems-estuarium. Bij Oterdum (nabij Delfzijl) werden in het jaar 2000 significant meer prikken aangetroffen dan in de Dollard.

Het voorkomen van de zeeprík in het Eems-Dollardgebied wordt door DHV geclassificeerd als zeldzaam. Het bestaan van een levensvatbare populatie in het Eems stroomgebied is volgens DHV niet waarschijnlijk. De soort wordt in West Europa, als gevolg van kanalisering, verstuwning van de grote rivieren en vervuiling, bedreigd. Navraag bij RIKZ leert dat de zeeprík in lagere aantallen wordt gevangen dan de rivierprík. Het is niet bekend of deze soort zich voortplant in het Eems-estuarium. De meest waarschijnlijke paaiplaatsen zullen zich stroomopwaarts op de Eems bevinden, dus op Duits grondgebied.

In 1999 zijn er in het Eems-Dollardgebied redelijke aantallen van de fint gevangen, het betrof met name exemplaren die in dat jaar geboren waren. In 2000 en 2001 namen aantallen af, zonder een nieuwe aanwas. Er zijn op de locatie Oterdum (nabij de planlocatie) incidenteel ook enkele volwassen exemplaren gevangen. Gezien het beperkt voorkomen en de geringe reproductie van de fint, wordt door DHV gesteld dat de fint in het Eems-estuarium als zeldzaam kan worden beschouwd.

Zeehonden

In het studiegebied zijn diverse locaties bekend waar zeehonden gebruik maken van zandbanken (IMARES, 2007) De locaties liggen aan de noordkant van de zandplaat de Hond/Paap ten noorden van Delfzijl. De andere locatie is in de Dollard ten zuiden van de Punt van Reide aan de oostzijde van de haven van Delfzijl. Zeehonden zijn niet aan één plaats gebonden en zullen vrijelijk migreren tussen de Dollard en de rest van de Waddenzee, inclusief de Duitse delen daarvan.

Met name het gebied in de Dollard lijkt belangrijk voor jonge zeehonden. De zeehonden zijn gevoelig voor licht, geluid en verontreiniging. De ligplaatsen van de groepen zeehonden zijn ongeveer 8 km. verwijderd van de planlocatie.

Landschappelijke waarden, rust en duisternis

De uitbreiding van de installatie zou een aantasting van de landschappelijke schoonheid, het weidse karakter van de Waddenzee en de kenmerkende duisternis van dit gebied, alsmede een verstoring van de heersende rust kunnen betekenen.

EFFECTENANALYSE

DHV stelt in haar passende beoordeling, samengevat, het hiernavolgende.

Broedvogels

De kluut, de bontbekplevier en de strandplevier zijn gevoelig voor verstoring door middel van geluid. De andere aanwezige broedvogels zijn niet gevoelig voor verstoring door geluid.

Vermoedelijk kunnen als gevolg van de bouwactiviteiten in het gebied geluidspieken voorkomen die de 45dB(A) overschrijden en verstrend kunnen zijn voor de genoemde soorten. Voor het overige wordt niet verwacht dat verstoring van vogels door geluid zal plaatsvinden.

In de aanlegfase kan niet exact worden aangegeven welke geluidsbronnen zich waar, op welk tijdstip bevinden. Bouwwerkzaamheden leiden tijdelijk tot een verhoging van het geluidsniveau in de directe omgeving. Tijdens de werkzaamheden treden ook kortstondige verhogingen op van het geluidsniveau (geluidspieken). De aanleg van de

fundering zal met name plaatsvinden met behulp van schroefpalen (delta- of atlaspalen). Het karakteristieke geluid en de vorming van trillingen zoals die bij het conventionele heien ontstaan, zal daarom niet voorkomen. De verwachte tijd van de bouwactiviteiten bedraagt 18 maanden.

De uitbreiding naar een productieniveau van 32.000 ton polymeerproduct per jaar betekent dat de geluidsimmissiebijdrage van Teijin Aramid op de zonegrens toeneemt met een gemiddelde etmaalwaarde van 31 naar 32,5 dB(A). De huidige immissiewaarde op de geluidszonegrens van alle bedrijven op het industrieterrein bedraagt 49 dB(A); de uitbreiding van Teijin Aramid zal een toename geven van 0,04 dB(A) naar 49,04 dB(A).

Door DHV wordt verwezen naar een onderzoek van Reijnen (1992) naar het effect van verkeerslawaaï op broedvogelpopulaties. Uit dat onderzoek blijkt dat wanneer naar de dosis-effectrelatie in bos en weiland wordt gekeken, de broedvogeldichtheid onder de 45 dB(A) niet afneemt. Wanneer de soorten boven de 45 dB(A) contouren voorkomen, is er wellicht wel sprake van verstoring door geluid. DHV geeft aan dat, vermoedelijk als gevolg van bouwactiviteiten in het gebied, geluidspieken optreden die de 45 dB(A) overschrijden. Daarbij is niet aan te geven hoever deze pieken uitkomen boven het reeds aanwezige geluid afkomstig van het hele industriegebied. Het buiten het hoofdbroedseizoen (15 maart - 15 juli) uitvoeren van bepaalde werkzaamheden wordt evenwel over het algemeen, in het geval van broedvogels, als mitigerende maatregel beschouwd.

In dat verband zal ik een specifiek voorschrift aan de gevraagde vergunning verbinden welke gericht is op de daadwerkelijke aanwezigheid van broedvogels c.q. broedlocaties binnen het plan- c.q. effectgebied.

Voor broedvogels zijn geen negatieve effecten als gevolg van waterverontreiniging te verwachten, aldus DHV.

Pleisterende vogels en trekvogels

Uitvoering van de activiteiten zal verstoring kunnen veroorzaken van de kluut, de tureluur en de wulp door geluid. Deze verstoring zal met name optreden tijdens de bouw van de installatie. De toename van de permanente geluidsbelasting blijft beperkt tot 0,08% ten opzicht van het huidige geluidsniveau dat door het gehele industriepark wordt veroorzaakt.

Ook voor de aanwezige pleisterende vogels en trekvogels zijn geen negatieve effecten als gevolg van waterverontreiniging te verwachten, aldus DHV.

Lichtverstoring c.q. duisternis

In de Nota Ruimte en Derde Nota Waddenzee wordt 'duisternis' als te behouden waarde aangemerkt. Voorts kan lichtverstoring relevant zijn voor de in casu betrokken beschermde vogelsoorten en zeehonden.

Uit de effectenindicator van de website van het Ministerie van LNV (2006) blijkt dat geen van de vogels op basis waarvan de Waddenzee is aangewezen als Natura 2000-gebied gevoelig zijn voor licht, gevoeligheid is echter niet geheel uit te sluiten.

Tijdens de bouw van de nieuwe installaties zullen de bouwactiviteiten vooral overdag plaatsvinden en in principe niet in de avond- en nachturen. Alleen bij hoge uitzondering zullen bouwactiviteiten ook in de avonduren kunnen plaatsvinden en zal gebruik gemaakt worden van (mobiele) bouwlampen van ten hoogste 200/300 watt. De behoefte aan extra

verlichting tijdens de bouw is beperkt en zal nauwelijks opvallen ten opzichte van de bestaande lichtsituatie.

Het is niet waarschijnlijk dat na de uitbreiding van de productiecapaciteit een toename van licht te verwachten is. Er worden op het terrein alleen installaties bijgebouwd waarbij de bestaande lichtbronnen in aanzet blijven bestaan. De verwachting is dat in de nieuwe situatie slechts enkele lampen geplaatst zullen worden en afgestemd op de veiligheid op het fabrieksterrein. De straatverlichting wordt niet uitgebreid.

Trekkende vogels kunnen in bijzondere weersomstandigheden hinder ondervinden van de op het industrieterrein aanwezige verlichting; bij mist ontstaat een verticale lichtkolom boven verlicht gebied waardoor trekkende vogels gedesoriënteerd kunnen raken. Gezien de relatief kleine hoeveelheid licht die door de uitbreiding wordt toegevoegd is het niet aannemelijk dat de al aanwezige effecten worden versterkt, aldus DHV.

De enige andere soort die gevoelig is voor lichtverstoring en voorkomt in het studiegebied is de gewone zeehond. De ligplaatsen van de zeehonden zijn evenwel ongeveer 8 km. verwijderd van de planlocatie. Door DHV wordt aangenomen dat de lichtverstoring ook voor deze soort geen rol speelt.

Ik concludeer derhalve dat ten aanzien van de relevante beschermde natuurwaarden geen aantasting in termen van lichtverstoring zal optreden. Ik concludeer voorts tot geen strijdigheid met de bescherming van de 'duisternis', zoals verwoord als beschermde waarde in de PKB Waddenzee en de Nota Ruimte.

Algemeen: waterkwaliteit

Door de voorgenomen verhoogde productiecapaciteit per jaar neemt de hoeveelheid afvalwater die wordt geloosd toe en daarmee ook de vrachten van een aantal van daarin voorkomende stoffen. Teijin Aramid zal in het tweede kwartaal van 2008 een project afronden dat voorziet in de aansluiting van de installaties op een zoutwaterafvalzuiveringsinstallatie (ZAWZI). Na het operationeel worden van de ZAWZI resteert er nog een stroom afval water die bestaat uit de volgende afvalwaterdeelstromen: draingewater, afkomstig van het terrein van Teijin Aramid, hemelwater, afvalwater van het laboratorium, spuiwater van de koeltorens en afvalwater van de recovery-fabriek. Naast het effluent uit de ZAWZI blijft nog een resteffluent afkomstig van Teijin Aramid bestaan dat direct op het Zeehavenkanaal geloosd kan worden. Het betreft hier met name drainagewater. Als de afvalwaterstroom afkomstig uit de ZAWZI en de reststroom samen bekeken worden dan zullen de lozingen van de stoffen Aniline, Bromoform, Isobotenzuur en PAAB toenemen. De verwachte concentraties van de stoffen Bromoform, en PAAB in het Zeehavenkanaal zullen evenwel ver beneden het Maximaal Toelaatbaar Risicowaarde (MTR) blijven, aldus DHV. Over de achtergrondwaarde van Aniline in het water van het Zeehavenkanaal is weinig bekend. Voor Aniline bestaat nog geen streefwaarde voor oppervlaktewater.

Een deel van het koelwater uit de koeltorens wordt gespuid. Samen met de andere afvalwaterdeelstoffen wordt het nu geloosd op het oppervlaktewater. Deze afvalwaterstroom heeft een temperatuur van ongeveer 35° C. Na realisatie van de ZAWZI zal afvalwater worden geloosd op het Zeehavenkanaal met een temperatuur van ongeveer 30°C.

Volgens het MER is er een aantal stoffen, die als gevolg van de uitbreiding een verhoging van de emissie van enkele stoffen kunnen vertonen. Als gevolg van de uitbreiding is er tevens een aantal stoffen waarbij volgens DHV een verlaging van de emissies te verwachten is. Voor de overige stoffen wordt geen verandering verwacht.

Habitatrichtlijsoorten

Vissen

Het voorkomen van de zeeprik is zeldzaam in het Eems-Dollard gebied. De aanwezigheid van een levensvatbare populatie is niet waarschijnlijk, aldus DHV. In het Eems estuarium lijkt een populatie van de rivierprik te bestaan. Veel van de rivierprikken trekken de Eems op. Gezien het beperkt voorkomen en de geringe reproductie kan de fint in het Eems estuarium als zeldzaam worden beschouwd.

De voorgenomen activiteiten zullen, zoals hierboven reeds gesteld, geen negatieve invloed hebben op de waterkwaliteit.

Eventuele temperatuurstijgingen van het water als gevolg van warm proceswater zijn verwaarloosbaar en blijven beperkt tot een deel van het Zeehavenkanaal. Een effect hiervan op bovengenoemde vissoorten valt, gelet op het verspreidingsgebied van deze vissen, niet te verwachten volgens DHV.

Zeehond

De voorgenomen activiteiten zullen ten tijde van de bouw verhoogde geluidsemissies opleveren en mogelijk de zeehonden kunnen afschrikken. Gezien de afstand tussen de geluidsbron en de ligplaatsen van de zeehonden zal het effect evenwel volgens DHV niet significant zijn. Zeehonden die dichterbij de planlocatie verblijven zullen meestal in het water verblijven en geen hinder ondervinden van het geluid op het land. De toename van de permanente geluidsbelasting blijft beperkt tot 0,08% ten opzichte van het huidige geluidsniveau dat door het gehele industriepark wordt veroorzaakt en zal geen effect hebben op de zeehonden.

Met betrekking tot verlichting geldt eveneens dat de afstand tussen planlocatie en rustplaatsen van zeehonden aanzienlijk is, bovendien zal (extra) licht minimaal doordringen in de waterkolom. Een eventuele toename van licht op de planlocatie zal volgens DHV geen gevolgen hebben voor de zeehonden.

Eventuele toename van verontreiniging zal met name plaatshebben in het water, de plaats waar zeehonden zich op zullen houden op zoek naar voedsel of om te mitigeren tussen de verschillende rustlocaties. De voorgenomen activiteiten zullen een negatieve invloed hebben op de waterkwaliteit. Door de natuurlijke afbreekbaarheid van stoffen en de dagelijkse verdunning als gevolg van getijdenwerking in het gebied is de toename van concentraties van probleemstoffen evenwel niet significant, aldus DHV.

Een eventuele temperatuurstijgingen van het water als gevolg van warm proceswater zijn verwaarloosbaar en blijven beperkt tot een deel van het Zeehavenkanaal. Zeehonden in de buurt van het Zeehavenkanaal zullen noch door eventuele toename van concentraties van probleemstoffen noch door een eventuele temperatuurstijging van het water, negatief beïnvloed worden.

Ik merk al het bovenstaande, mede vanuit de expert judgement zoals aanwezig binnen mijn directie, aan als de op dit moment best beschikbare informatie. In het kader van al het bovenstaande verbind ik diverse specifieke voorschriften aan de gevraagde vergunning.

Waarden van het voormalig natuurmonument

Ten aanzien van de diverse flora en fauna zoals benoemd in de beide aanwijzingsbesluiten van de voormalige natuurmonumenten 'Waddenzee' en 'Dollard' merk ik het volgende op.

Al deze waarden vallen voor een zeer groot deel binnen de beoordeling van het Natura 2000-gebied 'Waddenzee'. Naar mijn mening wordt middels de effectanalyse van DHV in relatie tot het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' op afdoende wijze voorzien in een analyse welke, qua algemene aannames en met name de diverse mitigerende maatregelen, tevens afdoende voorziet in een effectanalyse en mitigatie van effecten in relatie tot de kenmerken en waarden van de genoemde voormalige natuurmonumenten.

Voor wat betreft de overige relevante beschermde waarden van de voormalige natuurmonumenten, geldt het hiernavolgende.

Natuurschoon

De situering van de installatie nabij de grens van het voormalig natuurmonument 'Waddenzee' alsmede het voormalig natuurmonument 'Dollard' kan het weidse en open karakter van beide gebieden in potentie aantasten.

Vastgesteld kan worden dat het effect dat een bouwwerk heeft op het karakter van het landschap mede bepaald wordt door de omgeving waarin het wordt geplaatst. De installatie wordt gebouwd in een industriegebied waar reeds veel relatief hoge gebouwen staan. De nieuw te bouwen installaties zullen uiteindelijk circa 5 m. hoger worden dan de bestaande situatie bij Teijin Aramid, met een hoogte van ca. 37 m. Daarbij heeft Teijin Aramid in aanvullende informatie gesteld dat bij de meer gedetailleerde technische uitwerking van het ontwerp van de installatie, zij enkele meters hoger zou kunnen uitkomen. Ten opzichte van de overige installaties op het industriepark van Delfzijl behoort Teijin Aramid tot de groep van aldaar aanwezige inrichtingen met de lagere installaties. De skyline, gezien vanaf de Waddenzee zal hiermee niet wezenlijk veranderen ten opzichte van de huidige situatie.

Ik onderschrijf (vanuit de binnen mijn directie aanwezige expert judgement), ten aanzien van de beide betrokken beschermde gebieden (Waddenzee en Dollard) de juistheid en volledigheid van de hierboven weergegeven overwegingen van DHV. Voorts acht ik een maximale bouwhoogte van 40 m. aanvaardbaar in het licht van de reeds in de omgeving aanwezige bebouwing van 40 m. of meer.

Rust

Het door de installatie geproduceerde geluid kan in potentie de rust in het voormalig natuurmonument 'Waddenzee' verstoren.

In deze zij verwezen naar de eerdere overwegingen dienaangaande. Geconcludeerd kan worden dat geen aantasting van de wezenlijke waarde 'rust' door de bouw en het in werking hebben van de installatie zal optreden. Zulks nadrukkelijk onder de hiertoe door mij aan deze vergunning verbonden voorschriften.

Cumulatie

Door DHV is gekeken naar een eventuele cumulatie van effecten op de beschermde waarden vanuit diverse andere plannen en projecten welke zich binnen de invloedssfeer van de installatie bevinden. Deze selectie is gemaakt op basis van het reeds gerealiseerd c.q. in werking zijn van dergelijke projecten respectievelijk het zich in een verder stadium van planvorming bevinden in vergelijking tot de planvorming rondom het voorgenomen uitbreiding van Teijin Aramid.

Uit de relevante overwegingen hierover in de passende beoordeling kan vastgesteld worden dat de reikwijdte en impact van de effecten van de installatie op de relevante beschermde natuurwaarden relatief gering zijn. Cumulatie van effecten met de rest van

het industrieterrein en omliggende projecten en initiatieven zijn voor licht, geluid en vervuiling reeds inhoudelijk meegenomen in voorgaande bespreking.

Ik onderschrijf, mede vanuit de binnen mijn directie aanwezige expert judgement, de cumulatiebeoordeling zoals uitgevoerd door DHV.

Mitigerende maatregelen

Door DHV worden in haar passende beoordeling meerdere mitigerende maatregelen aangeduid. Ik ben, mede op basis van de binnen mijn directie aanwezige expert judgement, van mening dat onder andere deze maatregelen en monitoringsverplichtingen noodzaken tot uitvoering ervan, teneinde tot vergunningverlening te kunnen overgaan.

Deze maatregelen kwamen reeds eerder ter sprake bij de diverse voorgaande overwegingen.

Ik zal voorts enkele aanvullende maatregelen middels de voorschriften verbonden aan de gevraagde vergunning, bindend aan Teijin Aramid opleggen. Mocht gaande de looptijd van onderhavige vergunning blijken dat de reeds door Teijin Aramid ondernomen mitigerende maatregelen onvoldoende zijn om een aantasting van de natuurlijke waarden van het beschermde gebied te voorkomen, dan kan mijns inziens gegeven de omkeerbaarheid van deze effecten, deze aantasting verder voorkomen worden door deze maatregelen zodanig aan te passen c.q. uit te breiden dat deze aantasting in het vervolg wordt voorkomen c.q. verder wordt gemitigeerd.

Afwegingskader Derde Nota PKB Waddenzee

In de Derde nota PKB-Waddenzee (2007) is overwogen dat voor de bescherming van de natuurlijke waarden en kenmerken van de Waddenzee het afwegingskader van de Nb-wet 1998 van toepassing is. Voor zover wettelijke regelingen zich er niet tegen verzetten, zal door het bevoegd gezag een zelfde afweging als bij de natuurwaarden moeten worden gemaakt ten aanzien van de onder paragraaf 4.1 van de PKB genoemde landschappelijke kwaliteiten.

Met het doorlopen van het afwegingskader zoals opgenomen in artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998, is, behalve het aspect duisternis, materieel aan de vereisten van het PKB-afwegingskader voldaan. Het aspect duisternis is hiervoor apart overwogen.

Afwegingskader Nota Ruimte

Aangezien het afwegingskader van de Nota Ruimte het afwegingskader van de Habitatrichtlijn volgt, is met het doorlopen van het afwegingskader zoals opgenomen in artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998, uitgezonderd met betrekking tot het kenmerk duisternis, materieel aan de vereisten van het afwegingskader van de Nota Ruimte voldaan. Het kenmerk duisternis is hiervoor reeds apart overwogen.

BESPREKING VAN INSPRAAK

Naar aanleiding van deze aanvraag zijn, op grond van artikel 44, lid 3, van de Nb-wet 1998, de provincie Fryslân afd. Landelijk Gebied en de gemeente Delfzijl in de gelegenheid gesteld over deze aanvraag hun advies kenbaar te maken. Ingevolge artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht zijn RWS Waterdistrict Waddenzee, Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland, Stichting WAD, Stichting Natuur en Milieu, Milieufederatie Groningen, Vereniging Milieudefensie Eemsdelta, Regierungs-vertretung Niedersachsen Oldenburg, BUND (Regionalgeschäftstelle Aurich), NABU Kreisgruppe Emden, WSD Nordwest, Landkreis Aurich, Stadt Borkum, Stadt Emden, Gemeinde Krummhörn en de

Nationalparkverwaltung Niedersächsisches Wattenmeer in de gelegenheid gesteld tot het indienen van een zienswijze betreffende de onderhavige aanvraag.

Provincie Fryslân (hierna: de provincie)

De provincie is van mening dat de aangeleverde passende beoordeling volledig en compleet is uitgevoerd. Uit de passende beoordeling blijkt ook dat er geen effect zal zijn van de deposities (waaronder thermisch) op de kwalificerende habitats of soorten, zodat significante effecten hierop uitgesloten zijn. Van belang hierbij is de tijdige realisatie van de ZAWZI, voordat er sprake zal zijn van de uitbreiding van de productiecapaciteit. Uit de passende beoordeling is voorts gebleken dat er geen negatieve significante effecten voor de kwalificerende vogelsoorten van de Vogelrichtlijn op zullen treden. Verstoring van broedende, rustende en foeragerende vogels als gevolg van geluid en trilling, licht en verontreiniging zal niet meetbaar worden vergroot in de gebruiksfase. Aandacht verdient wel de mogelijke extra geluid- en lichtbelasting in de aanlegfase. Van belang is dat geluidsveroorzakende bouwactiviteiten buiten het broedseizoen moeten plaatsvinden.

Op basis van de aan de provincie ter beschikking gestelde informatie en op basis van haar eigen beoordeling, is de provincie van mening dat er mogelijk wel verstoringeffecten zijn, maar dat dit zeker geen significante effecten zullen zijn op de instandhoudingdoelstellingen van de Waddenzee. De provincie adviseert dan ook de vergunning te verlenen, waarbij voorschriften opgenomen dienen te worden die verstoring tot een minimum zullen beperken.

Ik merk in dat verband op dat ik het voorkomen van een mogelijke extra geluid- en lichtbelasting in de aanlegfase middels een vergunningvoorschrift heb geborgd.

RWS Waterdistrict Waddenzee (hierna: RWS)

RWS heeft geen bezwaar tegen het verlenen van de gevraagde vergunning.

Waddenvereniging (hierna: de organisatie)

De organisatie is van mening dat in de passende beoordeling geen aandacht is besteed aan de mogelijke binding van de verontreiniging aan (water)bodemdeeltjes. Gesteld wordt dat bepaalde stoffen sterk binden aan bodemdeeltjes en zodoende ophopen in de bodem. Op die manier kunnen er wel degelijk negatieve effecten optreden voor bijvoorbeeld benthos, zonder dat de concentratie van een stof in water of lucht direct tot negatieve effecten leidt. Indien ophoping in de waterbodem optreedt, kan dit tevens effecten hebben wanneer er gebaggerd wordt en wanneer bagger gestort wordt. Dit dient alsnog onderzocht te worden.

Het is voor de organisatie onduidelijk of er sprake kan zijn van bioaccumulatie en of de combinatie van de verschillende stoffen in het water tot extra negatieve effecten kan leiden. De organisatie betreft hier ook de stoffen bij die niet van Teijin Aramid afkomstig zijn. Indien dit niet onderzocht is, dient dit alsnog te gebeuren.

De organisatie stelt dat de passende beoordeling met name ingaat op de directe effecten op vogels, vissen en zeehonden. Echter, wanneer er negatieve effecten op bijvoorbeeld fytoplankton te verwachten zijn, zal dit uiteindelijk ook leiden tot negatieve effecten op vogels, vissen en zeehonden. Naar de mening van de organisatie moet onderzocht worden of dergelijke indirecte negatieve effecten op kunnen treden.

Teijin Aramid heeft aangekondigd dat medio 2008 een groot deel van de afvalstroom, bestaande uit de afvalwaterdeelstromen van de TDC- een PPD fabriek, de TDC/PPD verbrandingsovens, de werkplaats, de oliefornuizen en het sanitairwater, zal worden afgevoerd naar een zoutwaterafvalwaterzuiveringsinstallatie (ZAWZI). Ten opzichte van de

huidige situatie betekent dit dat de hoeveelheid organica dat geloosd zal worden op het Zeehavenkanaal lager zal worden. Ik acht het daarom niet relevant om het door de organisatie voorgestelde onderzoek ten behoeve van de vergunningverlening uit te voeren.

De organisatie stelt dat de cumulatietoets te beperkt is uitgevoerd. Er is slechts cumulatie uitgevoerd met een zeer beperkt aantal projecten in de provincie Groningen. Er had echter gecumuleerd moeten worden met alle relevante activiteiten die negatieve effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het gehele Natura 2000-gebied de Waddenzee. De organisaties noemt in dat kader: de mechanische kokkelvisserij, de handkokkelvisserij, de mosselvisserij, de garnalenvisserij, de mechanische pierenwinning, exoten, de ruimtelijke ontwikkelingen, windturbines, jacht, verstoring, klimaatverandering, gaswinning, vervuiling en eutrofiëring. Volgens de organisaties zijn in ieder geval relevant, alle andere menselijke activiteiten in het Eemsmondgebied alsmede alle menselijke activiteiten die leiden tot immissies.

DHV heeft in haar passende beoordeling mijns inziens een juiste selectie van potentieel relevante andere activiteiten en projecten gehanteerd. Hierbij zij opgemerkt dat geen mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee meer plaatsvindt. Ook vindt geen mosselvisserij in of nabij het relevante studiegebied plaats. Benadrukt zij dat reikwijdte van een cumulatie-beoordeling bepaald wordt door de geconstateerde impact van een voorgenomen initiatief op de relevante beschermde natuurwaarden. Vanuit dat kader mocht DHV terecht zich beperken tot de door haar wél meegenomen projecten en initiatieven.

Meer in het algemeen zij opgemerkt dat de door de organisatie genoemde diverse activiteiten en hun impact op de betrokken beschermde gebieden uiteindelijk binnen het kader van de vanuit de Nb-wet 1998 op te stellen beheerplannen, in hun samenhang bekeken en afgewogen zullen worden in het licht van deze natuurbescherming.

De organisatie maakt uit de passende beoordeling op dat voor de meeste van de geloosde stoffen geen VR-norm/streefwaarde bekend is en dat er voor veel stoffen ook geen norm is voor de laagste acute toxiciteit. Daarnaast wordt bij de effecten op vogels van naar de lucht geëmitteerde stoffen, ten onrechte, herhaaldelijk verwezen naar onderzoek met ratten.

De organisatie wijst erop dat het hier niet gaat om emissies van nieuwe stoffen, maar om (vaak) een toename van de emissies van deze stoffen voor een uitbreiding. Het verbaast de organisatie dan ook dat er geen duidelijkheid is over de effecten van deze emissies op de natuur. Alvorens tot vergunningverlening wordt overgegaan moet eerst worden vastgesteld bij welke concentratie negatieve effecten op de natuur te verwachten zijn. De organisatie is daarbij van mening dat uit toxiciteitsgegevens voor ratten geen conclusies getrokken kunnen worden over toxiciteitseffecten op vogels, aangezien het hier om zeer verschillende dieren gaat.

De organisatie stelt tot slot dat, indien toch tot vergunningverlening wordt overgegaan, er minimaal een monitoring van natuur en verontreinigende stoffen voorgeschreven zou moeten worden, zodanig dat duidelijk wordt of de (toename van de) lozing, effecten heeft op de natuur.

In de door DHV opgestelde milieueffectrapportage, welke de grondslag vormt voor de verleende vergunning op grond van de Wet milieubeheer (hierna: Wm) ten behoeve van de voorgenomen uitbreiding, wordt uitvoerig ingegaan op alle emissies die naar de lucht plaatsvinden. De emissies van de huidige vergunde emissie bij een productiecapaciteit van 23.000 ton per jaar alsmede de prognose van de emissies voor de productie van 32.000 ton per jaar worden gegeven. Ik ben van mening dat daarmee voldoende inzicht wordt gegeven in de veranderende emissie-uitstoot als gevolg van de uitbreiding van de

productiecapaciteit. Een nader bepalen van concentraties waarop negatieve effecten op de natuur te verwachten zijn acht ik dan ook niet noodzakelijk.

De reeds verleende Wm- en Wvo vergunningen voorzien voorts in periodieke metingen van emissies. Eventuele maatregelen kunnen vanuit die beide kaders genomen worden.

De gemeente Delfzijl, Vogelbescherming Nederland, Stichting WAD, Stichting Natuur en Milieu, Milieufederatie Groningen, Vereniging Milieudefensie Eemdelta, Regierungsvertretung Niedersachsen Oldenburg, BUND (Regionalgeschäftsstelle Aurich), NABU Kreisgruppe Emden, Landkreis Aurich, Stadt Borkum, Stadt Emden, Gemeinde Krummhörn, Nationalparkverwaltung Niedersächsisches Wattenmeer en WSD Nordwest hebben niet binnen de gestelde termijn gereageerd.

Conclusie

Uit de overwegingen zoals opgenomen in de, als integraal onderdeel van dit besluit te beschouwen, passende beoordeling van DHV kan naar mijn mening geconcludeerd worden dat er geen sprake zal zijn van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van de relevante beschermde gebieden. Deze conclusie geldt nadrukkelijk onder de door mij specifiek hiertoe geformuleerde vergunningvoorschriften. Derhalve ben ik van mening dat de gevraagde vergunning kan worden verleend.